

Z dálky / z blízka

Krajinomalba 19. století. Severní Čechy.

8. 12. 2017 – 4. 3. 2018

Koncepce výstavy a výběr exponátů: Alena Beránková

Koncepce doprovodné publikace: Roman Prahel

Společnost konce 18. a 19. století procházela mnohými změnami včetně hledání nového vztahu k přírodě. V novém kontextu přírodu jako první objevili vědci, filosofové a esteticí, kteří ji chápali nejen jako zdroj přírodovědeckých objevů, ale i zdraví a jako součást prospěšného životního stylu. S novodobým chápáním přírody souviselo i zakládání krajinných parků podle anglických a čínských vzorů. Nejstarší krajinný park na území Čech byl založený v letech 1766 až 1771 v Červeném Hrádku u Jirkova. Postupem času se příroda, bližší kontakt s ní, stala centrem zájmu i širší společnosti a pochopitelně i uměleckého ztvárnění.

Krajinu severních Čech jako uměleckou inspiraci objevili mezi prvními malíři působící na drážďanské Akademii, zdejší oblast navštívil již Johann Alexander Thiele v první polovině 18. století. Skutečnou proslulost Českému Švýcarsku a Českému středohoří přinesl Caspar David Friedrich inspirující se místní krajinou na svých cestách za romantickými prožitky. Kromě německých umělců severní Čechy pochopitelně navštěvovali i čeští malíři a grafici, na počátku 19. století to byli například Antonín Karel Balzer nebo Karel Postl. Zájem o severočeskou krajinu pokračoval v různé intenzitě v průběhu celého 19. století.

Pestrost zdejšího regionu nabízela umělcům mnoho atraktivních námětů, od úrodných, převážně zemědělských oblastí Roudnicka, Litoměřicka a Českolipska po hornaté pohraničí Krušnohoří, Jizerských a Lužických hor, včetně s romantickým cítěním rezonujícího Českého středohoří a Českého Švýcarska. Bohatost výtvarného ztvárnění severočeského regionu se projevila i v čase v rámci mnohých proměn přístupů a uměleckých trendů v průběhu dlouhého 19. století.

Výstava s názvem *Z dálky / z blízka* je členěna do pěti částí. První část je věnovaná poutníkům a výletníkům, kteří, kromě obvyklých náboženských poutí a procesí, na počátku 19. století objevovali neprobádaná místa divoké přírody nebo hradní zříceniny jako zapomenuté památky minulosti, aby na konci století zakládali turistické spolky a budovali rozhledny a turistické ubytovny. Výpravy do přírody a návštěvy architektonických památek vyjadřovaly jak zvědavost a touhu po návratu k přírodě, tak i vlastenecké poznávání vlastní minulosti.

Druhá část sleduje proměnu vnímání krajiny v rámci krajinomalby s důrazem na osobnosti Antonína Mánesa a Maxe Haushofera – oba učitelé krajinářské speciálky při pražské Akademii. Zatímco Antonín Mánes je představen vlastními díly, Maxe Haushofera zastupují jeho žáci působící v severních Čechách. Proměna uměleckého vnímání krajinomalby na konci 19. století je prezentována na tvorbě Aloise Kirniga a Jana Nowopackého.

Třetí část je věnovaná lázeňství. Severní Čechy byly bohaté nejen na nerosty, ale i na léčivé prameny. Díky novému životnímu stylu a objevu blahodárného vlivu přírody na lidské zdraví byly lázně, zvláště ty teplické, upravovány a hojně navštěvovány. Poptávka po propagačních materiálech i upomínkových předmětech dala vzniknout mnoha albům i samostatným grafickým listům a kresbám z oblíbených lázeňských a výletních míst.

Venkov a život lidí v úzkém sepětí s přírodou je tématem čtvrté části. Zemědělské práce zasazené do krajiny v průběhu ročních cyklů, například sluncem prozářená doba žní nebo pastva dobytka, lidé jdoucí krajinou za prací, ale i každodenní rytmus vymezený různými rituály, zvoněním klekání, zastavením u kapličky či u kříže u cesty, byly vděčnými náměty mnoha umělců.

Proměna měst je zachycena v závěrečné páté části. Idylicky komponované pohledy na města počátku století byly velkou inspirací i pro druhou polovinu 19. století, a tak se poetické krajinné scenerie a žánrové scénky objevují i v popředí prosperujících průmyslových aglomerací. Častým prvkem objevujícím se nejen na městských vedutách druhé poloviny století byla železnice, symbol mnohých soudobých změn.

Alena Beránková
email: alena.berankova@galerie-ltm.cz

